

ΝΙΚΟΣ ΜΠΑΚΟΛΑΣ*Η κεφαλή.
Πεζογράφημα*Εκδόσεις «Κέδρος».
Αθήνα, 1994. Σελ. 120.
Δρχ. 1.600

Φθινόπωρο του 1904, στην κατεχόμενη Μακεδονία. Ο Παύλος Μελάς έχει σκοτωθεί και η ταφή του έχει γίνει πρόχειρα και βιαστικά στη Στάπιστα, υπό το κράτος του φόβου των Τούρκων. Η ηγεσία του Μακεδονικού Αγώνα, ωστόσο, θέλει μια πιο αξιοπρεπή -αν και πάντα εν κρυπτώ- αποχαιρετιστήρια τελετή για το εκλεκτό της τέκνο. Έτσι, οργανώνει μια επικίνδυνη αποστολή, αναθέτοντας σ' ένα χωριόπαιδο που έχει πολεμήσει στο πλευρό του Μελά τη μεταφορά της σορού του σε ασφαλέστερο τόπο. Ο Κωνσταντίνος ή Ντίνος (κατά το αγωνιστικό του ψευδώνυμο) είναι παιδί θεοσεβούμενο και απόλυτα αφοσιωμένο στους σκοπούς της πατρίδας. Αναλαμβάνει με σθένος την αποστολή και ύστερα από διάφορες περιέργες περιπέτειες μέσα στη νύχτα (όπου οι πραγματικοί κίνδυνοι συμπλέκονται με τα πλάσματα της φαντασίας ενός ούτως ή άλλως ταραγμένου μυαλού) τη φέρει επιτυχώς εις πέρας, αν και κυριολεκτικά ακρωτηριασμένη, αφού στη δεύτερη κηδεία το μόνο που έχει απομείνει από τον Μελά είναι η κεφαλή του.

Αυτή είναι η ιστορία που διηγείται ο Νίκος Μπακόλας στο καινούργιο βιβλίο του, το οποίο χαρακτηρίζει με τον μάλλον ουδέτερο όρο «πεζογράφημα». Η ιστορία δεν φτάνει απευθείας στον αναγνώστη: φιλτράρεται με το κλασικό σκηνοθετικό τέχνασμα της ανεύρεσης κάποιου κρυμμένου ή παραπεταμένου χειρογράφου, που επιμελείται και σχολιάζει ένας μυθιστορηματικός συγγραφέας, στο πλαίσιο της επεξεργασίας και της παρουσίασης των φανερών ή αφανέρωτων πραγματολογικών και φιλολογικών του δεδομένων. Το πού οδηγεί το βαθύτερο νόημα του χειρογράφου μάς το λέει απερίφραστα ο σχολιαστής -συγγραφέας: μεγαλωμένος εξωσχολικά, με τα νάματα μιας ορθοδοξίας που δεν απέβαλε τις καταβολές της αρχαίας παιδείας, ο Ντίνος ενσαρκώνει το λαϊκό πρότυπο της ελληνικής συνέχειας τόσο στο επίπεδο του πνεύματος όσο και στο πεδίο των όπλων. Εξ αυτού, άλλωστε, και η σημασία της έκδοσης του κειμένου του, που με όλως ιδιαίτερο ζήλο φιλοτεχνεί στο μύθο του ο Μπακόλας.

Βάσει της ιδρυτικής της συνθήκης, η «Κεφαλή» θα μπορούσε να σκοντάψει τουλάχιστον σε δύο σημεία: στο μυθοποιητικό της εύρημα, που βρίσκεται σε απόσταση αναπνοής από την κοινοτοπία (περισσεύουν τα λογοτεχνικά παραδείγματα των χαμένων χειρογράφων), και στην ιδεολογική της προφάνεια, που με άλλο χειρισμό θα έδινε στο βιβλίο ηθικοπλαστικές ή διδακτικές διαστάσεις. Ο Μπακόλας αποφεύγει τους σκοπέ-

Νίκος Μπακόλας: ένα μυθιστόρημα εμπνευσμένο από την Ιστορία της Μακεδονίας

Στο δάσος με τις σκιές

λους χάρη στη μαστορικά στημένη αφήγησή του και τον συνεκτικό ιστό των συμβάντων που τη συγκρατούν και την υποστηρίζουν. Αρκεί νομίζω, εδώ να δούμε τον τρόπο με τον οποίο λειτουργεί στα μυθιστορηματικά συμφραζόμενα η θεοσέβεια του Ντίνου. Ο φύσει περιδεής της κόσμος και το ομόλογο αίσθημα της πλήρους υποταγής στο Θείο δεν επιστρατεύονται για να τονίσουν ή να αναδείξουν την ορθόδοξη παράδοση, αλλά, αντίθετα, για να τη χρησιμοποιήσουν ως πηγή που θα νομιμοποιήσει ενδοκειμενικά -και θα φωτίσει υποβλητικά- τα εφιαλτικά οράματα του μοναχικού πρωταγωνιστή κατά τη διάρκεια των νυχτερινών του περιπλανήσεων.

Το ίδιο θα έλεγα και για το ιστορικό περιβάλλον του βιβλίου: κέντρο εστίασης του Μπακόλα, δεν είναι, παρά τα φαινόμενα, ο Μακεδονικός Αγώνας, αλλά η κατά το δυνατόν λυσιτελέστερη ανάπτυξη της αφηγηματικής δράσης, σύμφωνα με το συνωμοτικό κλίμα της εποχής και του τόπου, γύρω από έναν έντρομο και συνάμα αποφασισμένο ήρωα, που παλεύει να ελέγξει την εσωστρέφειά του και να επιβληθεί στην αλαφροίσκιωτη, μονί-

μως διαφεύγουσα ή «μεταβατική» συνειδησή του.

Στην «Κεφαλή» ο Μπακόλας εγκαταλείπει τον εσωτερικό μονόλογο ή την ελλειπτική γραφή των προηγούμενων έργων του, αλλά συνεχίζει να επεξεργάζεται την τεχνική και τις μεθόδους του υπό διαφορετικούς όρους: στρέφοντας το βλέμμα προς την Ιστορία και μετατρέποντας τα δραματικά της γεγονότα σε γνηνές στοιχεία του μυθιστορηματικού του υλικού. Οι συχνές αναφορές στον Βλαχογιάννη εν προκειμένω δεν είναι φυσικά τυχαίες (από τους ήρωες των εθνικών αγώνων στους ήρωες της λογοτεχνίας), ενώ οι διπλές εμφανίσεις ή οι οραματικές μορφές που βασανίζουν τον Ντίνου συμπληρώνουν την προσπάθεια από μίαν άλλη πλευρά, φέρνοντας στην επιφάνεια τις ποιητικές και πεζογραφικές παρακαταθήκες της Θεσσαλονίκης: από τον Θέμελη και τον Βαφόπουλο ως τον Ξεφλούδα και τον Πεντζίκη. Ένα παλιμψοτο που ο συγγραφέας σφραγίζει με το πρωτότυπο, ατομικό του ύφος και την ιδιόχειρη, καθαρή υπογραφή του.

ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΧΑΤΖΗΒΑΣΙΛΕΙΟΥ